

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Pavla Šámala (soudce zpravodaje), soudkyně Dity Řepkové a soudce Jana Svatoně o ústavní stížnosti p. o. Š. s. š. p. Prostějov, zastoupené JUDr. Irenou Valíčkovou, MBA, advokátkou, sídlem náměstí Svobody 87/18, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. července 2024 č. j. 21 Cdo 1562/2023-590, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 12. října 2022 č. j. 49 Co 170/2021-525, 49 Co 171/2021-525, usnesení Okresního soudu v Prostějově ze dne 4. listopadu 2021 č. j. 5 C 123/2015-457 a rozsudku Okresního soudu v Prostějově ze dne 24. června 2021 č. j. 5 C 123/2015-423, za účasti **Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně a Okresního soudu v Prostějově**, jako účastníků řízení, a **J. K. a O. V.**, obou zastoupených Mgr. Miroslavem Burgetem, advokátem, sídlem Aloise Krále 2640/10, Prostějov, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 23. července 2024 č. j. 21 Cdo 1562/2023-590, rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 12. října 2022 č. j. 49 Co 170/2021-525, 49 Co 171/2021-525, usnesením Okresního soudu v Prostějově ze dne 4. listopadu 2021 č. j. 5 C 123/2015-457 a rozsudkem Okresního soudu v Prostějově ze dne 24. června 2021 č. j. 5 C 123/2015-423 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I.**Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí**

1. Stěžovatelka se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí pro tvrzené porušení svých práv na soudní ochranu a ochranu vlastnictví a porušení práva na ochranu zdraví svých žáků.

2. Z ústavní stížnosti, doručených písemností a vyžádaného soudního spisu se podává, že stěžovatelka dne 20. 2. 2015 okamžitě zrušila pracovní poměr s vedlejšími účastníky jako svými zaměstnanci, učiteli, pro porušení pracovních povinností zvláště hrubým způsobem. Téhož dne ráno se totiž podle stěžovatelky nedostavili do vyučovacích hodin, které měli vyučovat, načež byli spolu následně zastiženi v kabinetu druhého vedlejšího účastníka při konzumaci alkoholu, odmítli se podrobit dechové zkoušce a poté opustili školu bez omluvy a souhlasu nařízených, přestože měli dále vyučovat.

3. O původně dvou samostatně vedených žalobách vedlejších účastníků rozhodoval Okresní soud v Prostějově. Jeho rozhodnutí ve věci, jednou zamítavé a jednou vyhovující, dvakrát v odvolacím řízení zrušil Krajský soud v Brně a vrátil věci okresnímu soudu k dalšímu řízení mimo jiné s tím, že je třeba se náležitě zabývat intenzitou porušení povinností zaměstnance. Okresní soud poté (po spojení věcí) konečně napadeným rozsudkem určil, že okamžité zrušení pracovního poměru vedlejších účastníků je neplatné. Tento rozsudek k odvolání stěžovatelky krajský soud napadeným rozsudkem potvrdil. Podle obecných soudů bylo třeba vyjít z důvodů, jaké stěžovatelka sama vymezila v dopisech směřujících k ukončení pracovního poměru. Konzumování alkoholu se prokázalo jen u druhého vedlejšího účastníka, který se doznal. U prvního vedlejšího účastníka ze svědeckých výpovědí tehdy přítomných kolegů pouze vyplynulo, že viděli v kabinetu druhého vedlejšího účastníka ležet prázdné lahve a cítili odér alkoholu. Jejich popis opilosti prvního vedlejšího účastníka působil neurčitě.

4. Nesporné bylo, že se oba vedlejší účastníci odmítli podrobit orientační dechové zkoušce. Oba však též prokázali, že nebyli toho dne zdravotně způsobilí konat práci, a proto se nemohli dopustit porušení povinností nedostavit se do výuky; nešlo tedy o svévolné opuštění školy. Vedlejší účastníci tak porušili své povinnosti podrobit se orientační dechové zkoušce, resp. druhý vedlejší účastník též konzumovat alkohol ve škole. Je sice pravdou, že pedagog by měl jít příkladem, ale žádné vytýkané jednání se neodehrálo před žáky. Šlo o ojedinělý exces, v minulosti vůči vedlejším účastníkům nesměřovaly žádné výtky (žáků, kolegů, ani rodičů). S vedlejšími účastníky dosud nebyly pracovně žádné problémy. Stěžovatelka měla možnost dát vedlejším účastníkům výpověď a za doby výpovědní lhůty zajistit některými opatřeními dodržování pracovních povinností vedlejších účastníků. Okamžité zrušení pracovního poměru je nástroj vskutku výjimečný.

5. Nejvyšší soud konečně odmítl napadeným usnesením dovolání stěžovatelky, neboť je neshledal přípustným. V důkazním řízení Nejvyšší soud neshledal žádné extrémní vady. Závěr, že nebyla prokázána konzumace alkoholu prvním vedlejším účastníkem, učinil krajský soud při hodnocení „neurčitosti“ svědeckých výpovědí. Vypořádal se i se stěžovatelkou tvrzenými jednotlivostmi (šlo o kabinet druhého vedlejšího účastníka,

opilost svědci hodnotili subjektivně, obecně). Soudy nižších stupňů hodnotily intenzitu porušení povinností zaměstnance v souladu s ustálenou judikaturou, podle které okamžité zrušení pracovního skutečně představuje výjimečné opatření, je nutné zkoumat okolnosti, za jakých se dechová zkouška odmítá, a zaměstnanec pod vlivem alkoholu na pracovišti neporušuje bez dalšího pracovní povinnosti zvláště hrubým způsobem. Soudy nižších stupňů zohlednily specifické postavení pedagogů, že šlo o ojedinělý exces a že tvrzené ponechání žáků bez dozoru či údajné závadné jednání předcházející den nebylo předmětem výtek. Vyjádření žáků byla též vytvořena dodatečně.

II.

Argumentace stěžovatelky

6. Stěžovatelka tvrdí, že obecné soudy při hodnocení intenzity porušení pracovních povinností nepřihlédly k funkci pedagogů, kterou vedlejší účastníci zastávali. Ti by měli být morálním vzorem. Postavení zaměstnance na pracovišti přitom je podle ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu hlediskem, které je třeba hodnotit i při porušení povinnosti podrobit se orientační dechové zkoušce na alkohol. Tím obecné soudy nerespektovaly svoji ustálenou rozhodovací praxi. Obecné soudy rovněž nepřihlédly k písemnému oznámení žáků, že již předchozího dne se vedlejší účastníci měli dopustit obdobného jednání. Je sice pravdou, že stěžovatelka toto jednání vedlejším účastníkům nevytkla, avšak bylo třeba jej zohlednit. Stěžovatelka také namítá porušení zásady dvojinstančnosti, protože okresní soud bez dalšího převzal závěry krajského soudu po zrušení svých původních rozhodnutí. Nejvyšší soud se nevypořádal s předloženou otázkou v dovolání, zda odmítnutí dechové zkoušky na alkohol u pedagoga odůvodní okamžité zrušení jeho pracovního poměru.

7. V extrémním nesouladu s provedenými důkazy je podle stěžovatelky dále závěr, že první vedlejší účastník nebyl pod vlivem alkoholu. Svědci shodně vypověděli, že oba vedlejší účastníci zjevně pod vlivem alkoholu byli, že byl v kabinetu alkohol cítit a byl cítit i když vedlejší účastníci procházeli kolem nich z kabinetu pryč. Je absurdní, že obecné soudy nezohlednily tyto svědecké výpovědi, protože byly subjektivní, ačkoli subjektivita je pojmově spjata s tímto důkazním prostředkem. První vedlejší účastník byl později dokonce pravomocně odsouzen za řízení v opilosti. Je zde tedy ucelený řetězec důkazů o opilosti prvního vedlejšího účastníka. Nepřípustné je rovněž, že obecné soudy zde vycházely ze svědecké výpovědi druhého vedlejšího účastníka z původně samostatně vedeného řízení o žalobě prvního vedlejšího účastníka.

8. Přehnaně formalistický je závěr, že stěžovatelka vedlejším účastníkům vytkla jen konzumaci alkoholu ve škole, nikoli že tehdy byli pod vlivem alkoholu, a proto tento důvod ukončení pracovního poměru nebyl prokázán. Právní jednání nelze vykládat jen gramaticky. Konečně neobstojí závěry, že vedlejší účastníci nebyli zdravotně práce schopní; z dokazování je zjevné, že vedlejší účastníci přišli vykonávat práci, ale po incidentu si dodatečně nechali vystavit neschopenky. U prvního vedlejšího účastníka byla dokonce dočasná pracovní neschopnost později stornována. Vedlejší účastníci tím nechali žáky bez dozoru, což mohlo ohrozit jejich bezpečnost a zdraví.

III.

Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

9. Ústavní soud zaslal podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnost Nejvyššímu soudu, krajskému soudu, okresnímu soudu a vedlejším účastníkům k vyjádření.

10. Nejvyšší soud ve vyjádření zdůraznil, že zjištěný skutkový stav nepovažoval za natolik vadný, aby k němu nebylo možné nikdy dospět při respektování základních zásad hodnocení dokazování nebo je považovat za tzv. extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními. Proto ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů vycházel, tedy že se oba vedlejší účastníci odmítli podrobit dechové zkoušce na alkohol a druhý vedlejší účastník alkohol požil, avšak pouze nepatrně. Argumentace stěžovatelky přitom vesměs spočívala na jiných verzích skutkového stavu, který nebylo proč zpochybňovat. Jinak šlo o problémy v judikatuře vyřešené. Formálnější požadavky na formulaci důvodů okamžitého zrušení pracovního poměru vyplývají ze zákona (§ 60 věta druhá zákoníku práce). Významné je též, že u vedlejších účastníků šlo o ojedinělé excesy. Napadená rozhodnutí podle Nejvyššího soudu nepovedou k větší míře tolerance alkoholu na pracovišti; jejich podstatou je, že každé tvrzené porušení povinností zaměstnancem je třeba podrobit testu intenzity. Stěžovatelka zvolila nepřiměřeně přísné opatření; mohla dát vedlejším účastníkům výpověď.

11. Krajský soud odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí.

12. Okresní soud ve vyjádření tvrdí, že se náležitě vypořádal se vším rozhodným. Je třeba odlišit popis vnímání okolností okolního světa svědkem od toho, jak je sám hodnotí. Svědci v nynější věci popsali rozhodné události značně neurčitě a obecně. Také okresní soud zdůrazňuje povinnost zabývat se intenzitou porušení povinností zaměstnance.

13. Vedlejší účastníci tvrdí, že argumentace stěžovatelky směřuje zejména proti hodnocení důkazů. Zdůrazňují, že odmítnutí dechové zkoušky bylo ojedinělým excesem a došlo k němu mimo přítomnost žáků či jejich rodin. Odmítnutí dechové zkoušky nemůže být důvodem pro okamžité zrušení pracovního poměru bez dalšího. První vedlejší účastník pod vlivem alkoholu nebyl; opak nebyl prokázán. Lékařskými zprávami bylo prokázáno, že vedlejší účastníci nebyli způsobilí práce již v době kontroly v kabinetu, takže práci nemohli vykonávat. Do školy se dostavili, aby za sebe našli náhradu.

14. Ústavní soud poté zaslal doručená vyjádření stěžovatelce k případné replice. Stěžovatelka využila svého práva k replice a uvedla, že svědci jednoznačně popsali u obou vedlejších účastníků známky požití alkoholu, včetně oděru alkoholu v kabinetu a když vedlejší účastníci kolem svědků procházeli. Vedlejší účastníci jako učitelé nejenže konzumovali alkohol na pracovišti, ale zejména v době, kdy měli vykonávat výuku a s tím související dozor nad žáky. Není pravdou, že opilost druhého vedlejšího účastníka byla ojedinělým excesem; vždyť již předcházející den neprobíral s žáky dané učivo, byl vulgární, v podnapilém stavu a na další hodinu se nedostavil vůbec, popsali jeho žáci.

15. Stěžovatelka dále uvádí, že napadená rozhodnutí představují návod, jak se vyhnout postihu za alkohol na pracovišti. Není rozhodné, že vedlejší účastníci odmítli dechovou

zkoušku mimo pozornost žáků a jejich rodin. Opilých učitelů si dobře všimli i jejich žáci, právě proto začalo vedení školy jednat. Dosavadní judikatura Nejvyššího soudu nebrání přijmout závěr, že za takové situace je legitimní okamžité zrušení pracovního poměru, neboť je možné v rámci kritérií hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance přihlídnout ke specifickému postavení učitele jako určitého morálního vzoru, že vedlejší účastníci měli mít dozor nad plnou třídou nezletilých žáků a měli je vyučovat, o své absenci nedali nikomu vědět a že porušení svých povinností ani neřešili čestně, protože si nechali zpětně vystavit dočasnou pracovní neschopnost, což představuje jasnou snahu obejít zákon. Stěžovatelka konečně upozorňuje na překvapené a nesouhlasné reakce široké i odborné veřejnosti na výsledek sporu.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Ústavní stížnost byla podána oprávněnou osobou, je včasná a přípustná. Stěžovatelka je řádně zastoupena advokátkou.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

17. Ústavní soud posoudil věc z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky) a shledal, že ústavní stížnost je důvodná. Neústavnost napadených rozhodnutí shledal Ústavní soud jednak v extrémním rozporu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými a právními závěry, dále ve svévolném výkladu a použití institutu okamžitého zrušení pracovního poměru i požadavků na povinnost zaměstnavatele uvádět důvody okamžitého zrušení pracovního poměru. Neuznání důvodů pro okamžité zrušení pracovního poměru vedlejších účastníků v nynější věci je za tohoto stavu neústavním excesem.

V. A Obecná východiska

K hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnanců vyplývajících z právních předpisů k jím vykonávané práci

18. Nynější věc se týká sporu o neplatnost okamžitého zrušení pracovního poměru daného zaměstnavatelem zaměstnanci. Judikatura Nejvyššího soudu na základě výkladu zákoníku práce dovodila, že pro okamžité zrušení pracovního poměru musí být dán nejvyšší stupeň intenzity porušení pracovních povinností zaměstnancem a že se při zjišťování intenzity porušení povinností zaměstnance hodnotí řada, zejména judikaturou dovozených kritérií.

19. Mezi kritéria k hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance judikatura obecných soudů řadí (mimo jiné): osobu zaměstnance, funkci, kterou zastává, jeho dosavadní postoj k plnění pracovních úkolů, dobu a situaci, v níž došlo k porušení

pracovní povinnosti, míru zavinění zaměstnance, způsob a intenzitu porušení konkrétních povinností zaměstnance, důsledky porušení uvedených povinností pro zaměstnavatele, zda svým jednáním zaměstnanec způsobil zaměstnavateli škodu, apod. Uvážení soudu má reflektovat úvahu, zda lze po zaměstnavateli spravedlivě požadovat, aby u něj pracovní poměr zaměstnance nadále pokračoval (srov. např. bod 28 rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2022 sp. zn. 31 Cdo 833/2022 či bod 18 rozsudku ze dne 11. 9. 2023 sp. zn. 21 Cdo 2697/2022).

20. Zákonná úprava skončení pracovního poměru v zákoníku práce, v níž převládají normy kogentního charakteru, vychází mimo jiné z potřeby ochránit zaměstnance před případnou svévolí zaměstnavatele v podobě neodůvodněného jednostranného rozvázání pracovního poměru z jeho strany, dále z potřeby zajistit zaměstnanci stabilitu zaměstnání a v neposlední řadě z potřeby poskytnout zaměstnanci právní záruky a nástroje ochrany před (svévolným) porušováním pracovních podmínek a povinností (smluvních i zákonných) zaměstnavatelem [srov. bod 19 nálezu ze dne 16. 6. 2015 sp. zn. II. ÚS 3399/14 (N 112/77 SbNU 651)]. Zájmy zaměstnavatele jsou na druhou stranu chráněny možností za určitých, přesně zákonem vymezených okolností pracovní poměr ukončit [srov. obdobně bod 74 nálezu ze dne 23. 5. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 10/12 (N 82/85 SbNU 393; č. 207/2017 Sb.)].

21. Obecné soudy jsou povinny při výkladu zákonných ustanovení přihlížet k jejich smyslu a účelu. V odůvodněných případech se mohou, ba dokonce musí odchýlit i od doslovného jazykového znění (srov. např. bod 44 nálezu ze dne 7. 2. 2024 sp. zn. II. ÚS 1578/21 či náleze ze dne 6. 1. 2025 sp. zn. I. ÚS 1937/24). Nyní byly obecné soudy povinny přihlížet jak k ochraně zaměstnance, jehož postavení požívá zvláštní zákonné ochrany, ale i k oprávněným zájmům zaměstnavatele. Tomu v obecné rovině přístup ustáleně zastávaný Nejvyšším soudem odpovídá, protože umožňuje v každé věci s ohledem na předestřená kritéria dotčené zájmy vzájemně poměřovat.

22. Východiska pro konkrétní vymezení relativně neurčité hypotézy právní normy obsažené v ustanovení § 55 odst. 1 písm. b) zákoníku práce základající oprávnění zaměstnavatele se zaměstnancem okamžitě zrušit pracovní poměr Ústavní soud nemá ze své pozice důvod zpochybňovat. Stěžovatelka ostatně v ústavní stížnosti proti těmto obecným východiskům nic nenamítá.

K povinnosti formulovat důvod okamžitého zrušení pracovního poměru

23. V dosavadním řízení se prokazovalo, zda jsou naplněny důvody okamžitého zrušení pracovního poměru vedlejších účastníků, jak je vymezila stěžovatelka, tedy mimo jiné konzumaci alkoholu na pracovišti, nevykonávání přidělené práce a následné svévolné opuštění pracoviště v pracovní době. Stěžejní pro nynější věc je proto také rozsah povinnosti konkrétně formulovat důvody rozvázání pracovního poměru zaměstnavatelem; obecné soudy totiž svá rozhodnutí založily mimo jiné na závěru, že k některým okolnostem tvrzeným stěžovatelkou nelze přihlížet, protože je nečinila důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru.

24. Podle § 60 zákoníku práce musí zaměstnavatel (i zaměstnanec) v okamžitém zrušení pracovního poměru skutkově vymežit jeho důvod tak, aby jej nebylo možno zaměnit s jiným. Uvedený důvod nesmí být dodatečně měněn.

25. Nejvyšší soud ve své judikatuře dovodil, že důvod zrušení pracovního poměru musí být v písemném okamžitém zrušení pracovního poměru uveden tak, aby bylo zřejmé, jaké jsou skutečné příčiny, které vedou druhého účastníka pracovního poměru k tomu, že rozvazuje pracovní poměr, aby nevznikaly pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevit, tj. který zákonný důvod okamžitého zrušení pracovního poměru uplatňuje, a aby bylo zajištěno, že uplatněný důvod nebude možné dodatečně měnit. Ke splnění hmotněprávní podmínky platného okamžitého zrušení pracovního poměru je tedy třeba, aby důvod okamžitého zrušení pracovního poměru byl určitým způsobem konkretizován uvedením skutečností, v nichž účastník spatřuje naplnění zákonného důvodu tak, aby nemohly vzniknout pochybnosti, ze kterého důvodu se pracovní poměr okamžitě ruší. Skutečnosti, které byly důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru, není potřebné rozvádět do všech podrobností, neboť pro neurčitost nebo nesrozumitelnost projevu vůle je okamžité zrušení pracovního poměru neplatné jen tehdy, nebylo-li by možné ani výkladem projevu vůle zjistit, proč byl pracovní poměr okamžitě zrušen (rozsudek ze dne 7. 12. 2011 sp. zn. 21 Cdo 4030/2010 či ze dne 18. 11. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3572/2013).

26. Také povinnost vyplývající z § 60 zákoníku práce je podle Ústavního soudu třeba vykládat s přihlédnutím k zásadám pracovněprávních vztahů a smyslu a účelu právní úpravy. Smyslem a účelem povinnosti v okamžitém zrušení pracovního poměru skutkově vymežit jeho důvod je (je-li dáno zaměstnavatelem) ochránit zaměstnance před jeho svévolnými, dodatečnými změnami ze strany zaměstnavatele, poskytnout zaměstnanci vědomost o skutečných příčinách rozvázání pracovního poměru, aby nedošlo k záměně s jinými zákonnými důvody, a dát mu tak možnost efektivně naplnit jeho právo bránit se před soudem. Podle Ústavního soudu tedy musí být důvody okamžitého zrušení pracovního poměru přezkoumatelné a nezaměnitelné. Naopak neodpovídá smyslu a účelu právní úpravy, opírá-li se rozhodnutí soudu o nesplnění povinnosti podle § 60 zákoníku práce tam, kde to není vůči smyslu a účelu zákona nezbytné.

27. Svévolným bude takový výklad povinnosti podle § 60 zákoníku práce, který bude kupříkladu hájit neurčité vymezení důvodů pro okamžité zrušení pracovního poměru, čímž se zaměstnanci znemožní či ztíží hájit svá práva před soudem. Současně bude svévolným výklad, který bude klást na formulaci důvodů rozvázání pracovního poměru vůči zaměstnavateli požadavky, které v okolnostech věci nemají ve vztahu ke smyslu a účelu právní úpravy žádné rozumné opodstatnění. Takové výkladové varianty nebude možné jako projev svévole z hlediska ústavního pořádku akceptovat (srov. např. nálezy ze dne 12. 12. 2023 sp. zn. IV. ÚS 1467/22 či ze dne 22. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2050/24).

28. Výklad § 60 zákoníku práce má podle Ústavního soudu také své konkrétní důsledky právě u následného hodnocení intenzity porušení pracovních povinností zaměstnancem při okamžitém zrušení pracovního poměru zaměstnavatelem. Z doslovného jazykového znění ani smyslu a účelu § 60 zákoníku práce nevyplývá povinnost rozvádět důvody okamžitého zrušení pracovního poměru do všech podrobností (srov. judikaturu Nejvyššího soudu odkazovanou shora). Tím spíše nemůže být povinností zaměstnavatele v okamžitém zrušení předem písemně formulovat a hodnotit všechna kritéria, která

považuje v eventuálním soudním sporu za rozhodná z hlediska intenzity porušení povinností zaměstnance. Nic takového zákon nestanoví výslovně, a nelze to dovodit ani ze smyslu a účelu právní úpravy.

29. Je žádoucí, aby zaměstnavatel úvahu o přiměřenosti ukončení pracovního poměru se zaměstnancem z určitého důvodu a určitým způsobem učinil vždy dříve, než k okamžitému zrušení pracovního poměru přistoupí, tedy zejména aby zvážil, zda není namíste opatření mírnější. Podobné úvahy však není třeba zaznamenat písemně a předem. Opačný požadavek zjevně odporuje zákonu. Jde nad rámec toho, co je pro naplnění smyslu a účelu zákona nezbytné a klade na zaměstnavatele nepřiměřené požadavky bez rozumného opodstatnění; takový výklad je ústavně nepřipustným projevem svévole.

30. S rozsahem povinností zaměstnavatele podle § 60 zákoníku práce nutně souvisí rozsah dokazování v řízení o sporu o platnost okamžitého zrušení pracovního poměru. Obecný soud nemůže odmítnout zohlednit zaměstnavatelem tvrzené okolnosti směřující k prokázání vyššího stupně intenzity porušení povinností zaměstnance jen proto, že je konkrétně písemně nezaznamenal v právním jednání směřujícím k rozvázání pracovního poměru. Zákoník práce směřuje své požadavky jen k důvodům okamžitého zrušení pracovního poměru, nikoli k podrobnému vyličení všech rozhodných okolností věci, které má soud při hodnocení platnosti právního jednání zohlednit. Nemění-li zaměstnavatel dodatečně důvody okamžitého zrušení pracovního poměru v rozporu s § 60 větou druhou zákoníku práce nebo neodůvodní-li opačný závěr jiný zákonem chráněný zájem, jdou takové požadavky mimo meze zákona (čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

K tzv. extrémnímu nesouladu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými a právními zjištěními

31. Stěžovatelka konečně namítá, že závěr o neprokázání opilosti prvního vedlejšího účastníka je v extrémním rozporu s provedeným dokazováním.

32. Obecně platí, že do hodnocení důkazů obecným soudem Ústavnímu soudu nepřísluší zasahovat, a to ani tehdy, pokud by se s ním neztotožňoval. Do hodnocení důkazů ovšem zasáhne tehdy, nastal-li v dané věci extrémní rozpor mezi zjištěným skutkovým stavem a vyvozenými skutkovými či právními závěry; tehdy bude zásah Ústavního soudu odůvodněn, neboť takové rozhodnutí je třeba považovat za rozporné s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod [srov. např. nálezy ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), ze dne 7. 5. 2025 sp. zn. III. ÚS 2645/24 či ze dne 30. 7. 2025 sp. zn. II. ÚS 1030/25].

33. Za „extrémní rozpor“ judikatura Ústavního soudu považuje zejména situace, kdy učiněná skutková a právní zjištění postrádají logickou souvislost s provedeným dokazováním [srov. bod 21 nálezu ze dne 18. 7. 2017 sp. zn. III. ÚS 594/17 (N 130/86 SbNU 223)], nejčastěji nepřihlédnutím k určitým skutečnostem, které z provedeného dokazování bezpochyby vyplývají a soud k nim přihlédnout měl [srov. bod 21 nálezu ze dne 25. 2. 2016 sp. zn. IV. ÚS 3973/13 (N 36/80 SbNU 457) či bod 13 nálezu ze dne 13. 11. 2018 sp. zn. I. ÚS 1491/17 (N 185/91 SbNU 297)], nebo jestliže z odůvodnění

soudního rozhodnutí nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé [srov. bod 27 nálezu ze dne 9. 2. 2016 sp. zn. II. ÚS 312/15 (N 28/80 SbNU 375)]. Jde o případy natolik nerozumných závěrů o skutkovém stavu či skutkových subsumpcí, že je již nelze akceptovat z hlediska mezí nezávislého soudního rozhodování, zásady volného hodnocení důkazů, či se jeví jako nespravedlivé.

V. B Aplikace obecných východisek v nynější věci

34. Podle obecných soudů bylo důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru vedlejších účastníků, že:

- a) konzumovali alkohol v pracovní době na pracovišti,
- b) se odmítli podrobit dechové zkoušce na alkohol,
- c) nevykonávali přidělenou práci a v pracovní době svévolně opustili pracoviště.

35. Obecné soudy pak vzaly za prokázané (mimo jiné), že:

a) První vedlejší účastník neodučil hodinu, kterou měl vyučovat, nacházel se spolu s druhým vedlejším účastníkem v kabinetu, ve kterém byl cítit alkohol, a kde se nacházely prázdné i částečně naplněné lahve od alkoholu, odmítl dechovou zkoušku na alkohol, a poté budovu školy opustil. Teprve poté volal svému ošetřujícímu lékaři, a teprve poté mu byla vystavena pracovní neschopnost.

b) Druhý vedlejší účastník neodučil hodinu, kterou měl vyučovat, odmítl se na výzvu podrobit dechové zkoušce poté, co se nacházel ve svém kabinetu s prvním vedlejším účastníkem, a přiznal, že konzumoval alkohol. Následně se vzdálil z budovy školy, navštívil lékaře a nechal si vystavit pracovní neschopnost.

36. Za tohoto zjištěného skutkového stavu obecné soudy uzavřely, že:

a) První vedlejší účastník se dopustil jen porušení povinnosti podrobit se dechové zkoušce na alkohol [§ 106 odst. 4 písm. i) zákoníku práce]. Konzumace alkoholu na pracovišti nebyla prokázána. Stěžovatelka jako důvod pro okamžité zrušení pracovního poměru uvedla konzumaci alkoholu, nikoli že vedlejší účastníci byli pod vlivem alkoholu. Vedlejší účastník nemohl svévolně opustit pracoviště, protože byl ten den práce neschopný. Nešlo o hrubé porušení povinností zaměstnance, protože šlo o ojedinělý exces a stalo se tak mimo pozornost žáků a jejich rodin. Nebylo možné přihlížet k tomu, že nechal žáky bez dozoru, protože to nebylo důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru. Vedení školy rovněž žáky bez dozoru poté neřešilo.

b) Druhý vedlejší účastník porušil povinnost zaměstnance podrobit se dechové zkoušce na alkohol [§ 106 odst. 4 písm. i) zákoníku práce] a zákaz konzumovat alkohol v budově školy [§ 106 odst. 4 písm. e) téhož zákona]. Nešlo však o hrubé porušení povinností zaměstnance, ale o ojedinělý exces. Nebylo možné přihlížet k tvrzením žáků o opilosti a vulgaritách předchozího dne, ani že žáci zůstali bez dozoru, protože to nebylo důvodem

okamžitého zrušení pracovního poměru. Vedení školy rovněž žáky bez dozoru poté neřešilo.

37. Ústavní soud za takového zjištěného skutkového stavu a stavu dokazování považuje rozhodnutí soudů o intenzitě porušení povinností zaměstnance za natolik nerozumné a odtržené od reality mezilidských a pracovněprávních vztahů, že ze své pozice ochrany ústavnosti musel zasáhnout, jelikož zjistil zřejmý exces. Výtky Ústavního soudu směřují proti hodnocení důkazů a právnímu hodnocení zjištěného skutkového stavu.

K hodnocení důkazů k opilosti prvního vedlejšího účastníka

38. Prvotní výtka Ústavního soudu směřuje k hodnocení svědeckých výpovědí ohledně požívání alkoholických nápojů a opilosti prvního vedlejšího účastníka, které odporuje zásadám hodnocení důkazů v ústavně neúnosné míře. Právě zde Ústavní soud shledává extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými a právními zjištěními.

39. Obecné soudy vycházely při zjišťování, zda byl první vedlejší účastník pod vlivem alkoholu či že alkohol konzumoval v budově školy, zejména ze svědeckých výpovědí přítomných zaměstnanců školy, kteří vedlejší účastníky „načapali“ v zamčeném kabinetu, kde se nacházely prázdné i částečně naplněné lahve od alkoholu. Jde o důkazy nepřímé. Jediným přímým důkazem o konzumaci alkoholu v dané době by mohl představovat snad jen výsledek dechové zkoušky na alkohol či odborného lékařského vyšetření na alkohol v krvi. Dechovou zkoušku však první vedlejší účastník odmítl. Již to samo o sobě měly obecné soudy při hodnocení důkazů zohlednit; vedlejší účastník totiž odmítnutím dechové zkoušky sám vytvořil podmínky pro obtížnější prokazování, že konzumoval alkohol. Musel vědět, že alkohol na pracovišti představuje problém, tím spíše, jde-li o vysokoškolsky vzdělaného pedagoga. Obecné soudy ve svých rozhodnutích nenaznačily, jak by tedy měla být opilost prvního vedlejšího účastníka prokázána – v situaci, kdy neumožnil provedení dechové zkoušky a nikdo jiný u tvrzené konzumace alkoholu nebyl přítomen – s výjimkou druhého vedlejšího účastníka, který je na výsledku sporu silně zainteresován. Vytvoří-li účastník budoucího sporného soudního řízení účelově a svým chováním takovou situaci, že se druhá strana sporu ocitne v „procesní pasti“ a důkazní nouzi, jde zásadně o chování, k němuž je povinen soud přihlédnout v neprospěch tohoto účastníka – nikoliv naopak, jak učinily obecné soudy.

40. Byť tedy svědecké výpovědi představují důkazy nepřímé, je třeba akceptovat fakt, že v dané věci ve vztahu k požívání alkoholu a opilosti prvního vedlejšího účastníka šlo o důkazy, které bylo třeba podrobně a pečlivě zhodnotit. To mohl změnit sám první vedlejší účastník podstoupením dechové zkoušky, která objektivně nepředstavuje žádné významné omezení. Za očividně chybný považuje Ústavní soud závěr obecných soudů, že popis opilosti obou vedlejších účastníků byl neurčitý a působil subjektivně. Subjektivita vnímání vnějšího světa je pojmovým znakem svědecké výpovědi; každý svědek bude líčit dané události tak, jak si je pamatuje, byť jeho popis skutečně nemusí do všech podrobností odpovídat tomu, jak se věci udály. To však neznamená, že si svědek všechno vymýšlí.

41. Povinností soudu je při hodnocení svědeckých výpovědí posoudit jejich věrohodnost, a to s ohledem na další ve věci provedené důkazy. Nic nebrání obecným soudům učinit závěr, že výpověď svědků o opilosti prvního vedlejšího účastníka není věrohodná, ovšem musí pro to přednést věcné důvody opřené především o další provedené důkazy, které však v nynější věci ve své vzájemné souvislosti podporují závěr, že vedlejší účastníci byli pod vlivem alkoholu nebo že alkohol konzumovali. Ústavní soud v nynější věci považuje za klíčové, že:

a) Celkem čtyři svědci shodně popsali opilost obou vedlejších účastníků (č. l. 354, 376, 383 a 391 soudního spisu). Druhý vedlejší účastník se ke konzumaci alkoholu přiznal. Vnímání stavu vedlejších účastníků svědky tedy nemohlo být v rozporu s realitou.

b) Obecné soudy opřely svůj závěr o neprokázání konzumace alkoholu u prvního vedlejšího účastníka také o výpověď druhého vedlejšího účastníka učiněnou ve dříve samostatně vedeném řízení o žalobě prvního vedlejšího účastníka. Nevypořádaly se se zjevnou nevěrohodností tohoto tvrzení; vedlejší účastníci měli evidentně dobré vztahy a je logické, že druhý vedlejší účastník měl zájem na co nejpříznivějším výsledku řízení ve věci prvního vedlejšího účastníka, protože obě samostatně vedené věci spolu bezprostředně souvisely. Není tedy přesvědčivé, proč druhému vedlejšímu účastníkovi soudy, aniž by to přesvědčivě vyložily, uvěřily, zatímco dalším svědkům nikoli. Je třeba zohlednit i to, že účastnický výslech podle § 131 o. s. ř. je vždy důkazem podpůrným – s nízkou vypovídací hodnotou, právě pro subjektivní vnímání sporu účastníkem a jeho zájmy na výsledku řízení.

c) Odepření dechové zkoušky a důvody pro to mohou samy o sobě představovat podpůrný argument, že první vedlejší účastník byl pod vlivem alkoholu. Nejde přitom o uplatnění fikce (jako právní skutečnost, která se neproказuje) podle § 20 odst. 2 věty druhé zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, nýbrž důsledek hodnocení důkazů. Týž zákon nebrání hodnocení všech okolností věci; zákon nehledí na odmítnutí dechové zkoušky tak, že osoba pod vlivem alkoholu není. Uvedený argument u hodnocení důkazů ze své logické podstaty nelze použít.

d) Při hodnocení důkazů podle Ústavního soudu nelze ani přehlédnout, že vedlejší účastníky v době, kdy měli vyučovat, „načapali“ v zamčeném kabinetu, kde se nacházely prázdné i částečně naplněné lahve od alkoholu.

e) Také ke kartě řidičů bylo možné přihlédnout jako k nepřímému důkazu. Může jít o legitimní důkaz, že první vedlejší účastník má nebo měl vážný problém s alkoholem. Lze k němu přihlédnout také u hodnocení, co vedlo zaměstnavatele k výzvě na dechovou zkoušku a proč první vedlejší účastník dechovou zkoušku odmítl.

42. Přestože uvedené skutečnosti očividně svědčí ve prospěch závěru o požívání alkoholických nápojů a opilosti prvního vedlejšího účastníka, obecné soudy se s nimi logicky a přezkoumatelně nevypořádaly. Uvedené neznamená, že Ústavní soud přikazuje obecným soudům v novém řízení učinit na základě dosavadního dokazování závěr o opilosti prvního vedlejšího účastníka, nebo že alkohol konzumoval. S uvedenými skutečnostmi se však musí obecné soudy náležitě při hodnocení důkazů vypořádat, a to jak jednotlivě, tak i vlastní ucelenou argumentací věcně reagující na podstatu zmíněných

skutečností vyplývajících z dokazování, jakož i případných protiargumentů. Tyto atributy napadeným rozhodnutím doposud chybí. Obecné soudy tak při hodnocení důkazů v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práva a svobod nepřihlédly ke všem skutečnostem, které z provedeného dokazování bezpochyby vyplývaly, přestože k nim přihlédnout měly.

Svévole při výkladu a použití povinností podle § 60 zákoníku práce k formulaci důvodů okamžitého zrušení pracovního poměru

43. Další pochybení obecných soudů v nynější věci Ústavní soud spatřuje ve svévolném výkladu a použití § 60 zákoníku práce v kontextu hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance při okamžitém zrušení pracovního poměru. Z uvedeného ustanovení obecné soudy dovodily, že nelze přihlížet k tvrzením stěžovatelky o dřívějších problémech s vedlejšími účastníky a ponechání žáků bez dozoru, protože je neučinila důvodem okamžitého zrušení.

44. Těchto okolností se však stěžovatelka nedovolávala jako důvodu pro okamžité zrušení pracovního poměru vedlejších účastníků; tvrdila je jako hlediska, ke kterým měly soudy přihlédnout při hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance ve smyslu ustálené judikatury a v duchu klíčové zásady volného hodnocení důkazů, podle níž je soud povinen hodnotit důkazy i „v souvislostech“. Podstatu důvodů ukončení pracovního poměru tím stěžovatelka dodatečně neměnila.

45. S uvedenými pochybeními při výkladu a použití zákoníku práce souvisí, že obecné soudy se nutně nemohly náležitě vypořádat s podstatou argumentace stěžovatelky, která poukazovala na řadu relevantních okolností opodstatňujících vyšší intenzitu porušení povinností vedlejších účastníků jako zaměstnanců. Za této situace bez dalšího neobstojí závěr obecných soudů, že vytykané jednání je omluvitelným ojedinělým excesem druhého vedlejšího účastníka (jako kritérium dosavadního postoje k plnění pracovních úkolů), ani že není rozhodné, že vedlejší účastníci nechali žáky bez dozoru (jako kritéria doby a situace, v níž došlo k porušení pracovní povinnosti, a důsledků porušení uvedených povinností pro zaměstnavatele). Obecné soudy použily neregulární důvod pro to, aby k těmto okolnostem nepřihlédly. Tyto okolnosti tedy bezdůvodně a v důsledku svévolného výkladu zákona zůstaly stranou pozornosti obecných soudů.

46. Stejně tak Ústavní soud neakceptuje výklad § 60 zákoníku práce, že se měla prokazovat výhradně konzumace alkoholu ve škole, a nikoli že byli vedlejší účastníci pod vlivem alkoholu. Pokud byli vedlejší účastníci pod vlivem alkoholu, nelze za daných okolností činit stěžovatelku odpovědnou za to, že jako důvod okamžitého zrušení pracovního poměru uvedla pouze „konzumaci alkoholu ve škole“; takový výklad je třeba považovat za svévolný a přehnaně formalistický. S jistou nadsázkou řečeno – logikou naznačenou obecnými soudy by nebylo postižitelné, kdyby zaměstnanec vypil půl litru tvrdého alkoholu před vrátnicí školy a poté do ní vstoupil, ale pouze tehdy, když by stejné množství alkoholu vypil až po průchodu vrátnicí – v budově školy.

47. Z hlediska porušení povinností zaměstnance sice skutečně může jít v obecné rovině o situace odlišné. Tomu nasvědčuje i znění § 106 odst. 4 písm. e) zákoníku práce, který

uvádí tyto povinnosti samostatně („zaměstnanec je povinen nepožívat alkoholické nápoje ... na pracovištích zaměstnavatele a v pracovní době i mimo tato pracoviště, nevstupovat pod jejich vlivem na pracoviště zaměstnavatele ...“). Současně ovšem zákon obě povinnosti řadí pod totožné ustanovení. To naopak značí, že tyto povinnosti spolu souvisí a v praxi se budou často překrývat; není tedy důvodu je v posuzované věci tak striktně odlišovat.

48. Důsledné odlišování těchto povinností podle Ústavního soudu by mohlo mít svůj význam jen tam, kde to lze dovodit ze smyslu a účelu zákona, což zde představuje zejména ochrana zaměstnance před svévolnými dodatečnými změnami důvodu ukončení pracovního poměru zaměstnavatelem. Lze si představit situace, kdy bude u obou odlišných povinností relevantní rozdíl pro hodnocení intenzity jejich porušení. Kupříkladu nachází-li se zaměstnanec v práci ráno pod vlivem nepatrného množství alkoholu z předchozího dne jako tzv. zbytkového alkoholu, nebo naopak jestliže zaměstnavatel přistihne zaměstnance při pití vodky z lahve při výkonu práce. Mezi těmito situacemi existuje z hlediska právně relevantních skutečností zřetelný rozdíl; je legitimní, že každá opodstatní jiné následky. To však není dáno pokaždé.

49. V nynější věci žádný relevantní rozdíl u těchto dvou povinností není. Prokázalo-li by se, že vedlejší účastníci byli pod vlivem alkoholu kolem desáté hodiny dopoledne, nezbyvá již moc myslitelných variant, kde a kdy alkohol předtím konzumovali, zvláště když se se v kabinetě dne 20. 2. 2015, kde byli vedlejší účastníci přistiženi, nacházely prázdné a částečně naplněné láhve od alkoholu. Současně jestliže by byli opilí a nepodrobili-li se dechové zkoušce, tím spíše by se zvyšovala intenzita porušení povinností zaměstnance. Vedlejší účastníkům totiž muselo být zřejmé, že pozitivním testem na alkohol vážně ohrozí své zaměstnání. Každému je jasné, že alkohol na pracovišti představuje v pracovněprávních vztazích problém; tím více to platí u učitelů v době, kdy mají v dopoledních hodinách provádět výuku nezletilých žáků ve škole. Vždy platilo a platit bude, že učitel je u žáků považován za autoritu, která určuje, co je morální a co již nikoliv, je pro ně osobou, která se významně podílí na formování osobnosti mladých lidí, kteří v budoucnu budou (nejen) účastníky pracovněprávních vztahů (viz následující kapitola). Nejsou zde také žádné okolnosti nasvědčující snahám stěžovatelky jakkoli dodatečně měnit důvod okamžitého zrušení pracovního poměru. Jde po celou dobu o ten stejný incident. Stav opilosti vedlejších účastníků musí být v nynější věci relevantní, protože podstatou věci je alkohol na pracovišti.

50. Odlišení dvou typových situací „být pod vlivem alkoholu“ a „konzumovat alkoholické nápoje“ tedy nemá v nynější věci žádné opodstatnění. Rozdílná kvalifikace nijak nemění pohled na celý incident, a proto není rozumný důvod, proč by obecné soudy nemohly přihlídnout k případné opilosti vedlejších účastníků. Opačný závěr též představuje svévolný výklad a použití § 60 zákoníku práce.

51. Nepřihlédly-li proto obecné soudy k okolnostem tvrzeným stěžovatelkou v souvislosti s kritérii hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance s odkazem na to, že je stěžovatelka nečinila důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru, a nepřihlížely-li k tvrzením o opilosti vedlejších účastníků, dopustily se svévole při výkladu a aplikaci zákona. Stěžovatelce přičítají nesplnění povinnosti, která ze zákona nevyplývá, jestliže jako důvod okamžitého zrušení pracovního poměru uvedla

„konzumaci alkoholu ve škole“, je logickým důvodem i ovlivnění chování vedlejších účastníků požitým alkoholem a také jejich případná opilost.

Nezohlednění kontextu věci: funkce pedagoga, důvody odmítnutí dechové zkoušky a vyhrocenost situace

52. Poslední ústavně relevantní pochybení Ústavní soud spatřuje v hodnocení intenzity porušení povinnosti podrobit se dechové zkoušce na alkohol. Obecné soudy ignorovaly kontext, ve kterém se celá událost odehrála. Ústavní soud souhlasí s přístupem, který zastává judikatura obecných soudů, že porušení typové povinnosti zaměstnance zpravidla nemůže být považováno za důvod k okamžitému zrušení pracovního poměru bez dalšího (tedy ani požití alkoholu na pracovišti či odmítnutí dechové zkoušky, srov. též rozsudek ze dne 19. 12. 2016 sp. zn. 21 Cdo 4733/2015; k opačnému závěru však Nejvyšší soud dospěl kupříkladu u útoku na majetek zaměstnavatele, srov. rozsudek ze dne 17. 10. 2012 sp. zn. 21 Cdo 2596/2011). V nynější věci však hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance Ústavní soud považuje za neobhajitelné.

53. V prvé řadě zde obecné soudy skutečně opomněly hledisko funkce, kterou vedlejší účastníci zastávali. A to bez ohledu na to, že je v kabinetu načapali jiní zaměstnanci školy mimo přítomnost žáků. Tato skutečnost nemůže být rozhodující sama o sobě. Kromě toho, sami žáci upozornili podle všeho vedení školy, že vedlejší účastníci neučí hodinu. Že se tedy celý incident odehrál mimo pozornost žáků, z dosavadních zjištění nevyplývá, zvláště když z písemného oznámení žáků (byť učiněného dodatečně) vyplývá, že již předchozího dne se vedlejší účastníci měli dopustit obdobného jednání; to je třeba také v tomto směru hodnotit.

54. Je též legitimní, že vůči pedagogům, kteří jsou ve společnosti chápáni jako určité vzory, se očekává vyšší míra mravní integrity a důstojnosti vzhledem ke společenské funkci, kterou zastávají. Obdobné zvýšené požadavky na mravní integritu a důstojnost zastávaných funkcí společnost vyžaduje kupříkladu u soudců, státních zástupců, úředníků, advokátů či policistů, zkrátka u všech společenských funkcí, které v demokratické společnosti disponují autoritou. Ta samozřejmě není spojena jen s mocí, kterou jim svěřují právo či jiné normativní systémy, ale také s jejich chováním, důstojným výkonem funkce nebo přístupem k plnění povinností. Zajisté lze přihlídnout k tomu, že k narušení důstojnosti funkce došlo mimo pozornost veřejnosti (původně „za zavřenými dveřmi školy“), avšak taková okolnost nemůže být rozhodující bez dalšího.

55. Základní otázkou tedy mělo pro obecné soudy být: z jakého důvodu a za jakých okolností učitel v deset hodin dopoledne neučí hodinu, je zamčený v kabinetu, kde se po otevření nacházejí prázdné i částečně naplněné lahve od alkoholu, a následně odmítne dechovou zkoušku na alkohol?

56. Důvodů odmítnutí dechové zkoušky může být samozřejmě více a mohou být více či méně legitimní. Také zde je ovšem třeba přihlídnout k funkci pedagoga, kterou vedlejší účastníci zastávali. Na vysvětlenou lze v obdobném kontextu odkázat na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jako kárného soudu ze dne 14. 6. 2011 č. j.

12 Ksz 6/2010-138, který u odmítnutí dechové zkoušky státní zástupkyní hodnotil okolnosti, které výzvě podrobit se dechové zkoušce předcházely, oprávněnost výzvy nadřízeného, jakož i důvody, které státní zástupkyni k odmítnutí dechové zkoušky vedly. Tyto logicky relevantní okolnosti obecné soudy v nynější věci nehodnotily.

57. Jinak řečeno; je velmi málo omluvitelných důvodů, proč by učitel v deset hodin dopoledne mohl v takové konkrétní situaci odmítnout dechovou zkoušku na alkohol. Obecné soudy neoperovaly s důvodem žádným a není ani patrné, že by vedlejší účastníci nějaké věrohodné, legitimní, omluvitelné důvody v době odmítnutí přednesli. Funkci pedagoga, který má jít svým přístupem k plnění svých povinností a výkonem své funkce příkladem, obecné soudy bagatelizovaly. Ke znakům dobře fungujícího právního státu patří i to, že „pan učitel“ při výkonu své práce ovlivňuje vnímání svých žáků o tom, co je mravné a co nikoliv, jaké jsou hranice ekvity a slušného chování ve společnosti. Ovlivňuje charakter a osobnost žáků jako budoucích zaměstnanců (včetně pedagogů či vychovatelů) nebo zaměstnavatelů. O to přísnější musí být požadavky na chování pedagogů – ve vztahu k plnění jejich pracovních povinností a společenskému působení.

58. Ústavní soud nemá důvod zpochybňovat, že se při odmítnutí dechové zkoušky neuplatní fikce přítomnosti alkoholu v těle (§ 20 odst. 2 věty druhé zákona č. 65/2017 Sb.). O to však nejde, jak bylo popsáno shora. Obecné soudy neuzaly v úvahu, že vedlejší účastníci v okamžiku odmítnutí a v bezprostřední souvislosti s ním nepředložili žádné vysvětlení odmítnutí dechové zkoušky. Nezohlednily ani postoj vedlejších účastníků k celému incidentu, který očividně neodpovídá funkci pedagogů, kterou zastávali. Vedlejší účastníci se nedostavili do výuky, nedali nikomu vědět, že učít nebudou, a v kabinetu se zamkli. Poté, co byli „načapáni“, odešli z budovy školy, aniž se snažili situaci jakkoli vysvětlit. Sám druhý vedlejší účastník vypověděl, že první vedlejší účastník „odepřel dýchání, zvedl se ze židle a odešel“, a sám druhý vedlejší účastník posléze téměř bez dalšího odešel také (viz č. 1. 232 soudního spisu). První vedlejší účastník, který tvrdí, že nepil, si nechal vystavit pracovní neschopnost bezprostředně poté, oba si ji nechali vystavit dodatečně.

59. Obecné soudy se také nevypořádaly s tím, že incident působí ze strany vedlejších účastníků vyhoceně. Není patrné, zda vedlejší účastníci svůj záměr nedostavit se do výuky pro „svůj tvrzený zdravotní stav“ jakkoli předem komunikovali nebo se v průběhu incidentu či po něm snažili situaci nějak urovnat nebo své jednání vysvětlit. Jakýkoli náznak rozumné komunikace chybí i bezprostředně po události, kdy oba vedlejší účastníci podle všeho bez dalšího vysvětlování odjeli pryč. Tyto okolnosti lze přitom bezpochyby podřadit pod kritéria doby a situace, v níž došlo k porušení pracovní povinnosti, a důsledků porušení uvedených povinností pro zaměstnavatele, jak se dlouhodobě judikuje.

60. Vyhocený průběh incidentu zde také odporuje závěrům, že šlo o omluvitelný ojedinělý exces, který si Ústavní soud v kontextu odmítnutí dechové zkoušky či konzumace alkoholu představuje skutečně jinak. Kupříkladu že by si vedlejší účastníci dali pivo či jednu skleničku vína v rámci pracovního oběda, a poté „normálně“ vykonávali svou práci, nebo by nastala určitá ojedinělá událost v jejich životě, ať již radostná či neveselá, která by takovému selhání dala jiný rozměr; zkrátka za existence nějakého omluvitelného, legitimního důvodu. Tím spíše o ojedinělém excesu nevypovídá

(přiznaná) konzumace alkoholu v dopoledních hodinách (u druhého vedlejšího účastníka; kdo a proč pije v deset hodin dopoledne?), ani odmítnutí dechové zkoušky za takto vyhocených okolností. Omluvitelnou ojedinělost jednání vedlejších účastníků zpochybňují také zjištění, že oba vedlejší účastníci měli patrně dlouhodobější a vážný problém s alkoholem, o kterém se vědělo i mezi žáky. To též značně oslabuje argumentaci obecných soudů, že tehdy postačovalo s vedlejšími účastníky rozvázat pracovní poměr výpovědí.

61. Obecné soudy samozřejmě musí přihlídnout k dosavadnímu plnění pracovních povinností vedlejších účastníků, ovšem v nynější věci skutečně nemůže jít s ohledem na vyhocenost celé situace o rozhodující kritérium.

62. Uvěří-li soudy tomu, že vedlejší účastníci nebyli pro svůj tehdejší zdravotní stav práce schopní, budiž; nelze však přehlédnout, že normální je, když v případě zdravotních problémů zaměstnanec tuto skutečnost sdělí některému odpovědnému vedoucímu pracovníku zaměstnavatele a jde k lékaři, a nikoli, že nikomu nic nesdělí, jde do kabinetu plného lahví s alkoholem a zde se s dalším kolegou zamkne; po otevření se schovává, přítomnému vedoucímu zaměstnanci ohledně své zdravotní indispozice nic nesdělí, posléze bez vysvětlení opustí školu a teprve až poté si nechá dodatečně vystavit pracovní neschopnost. Přístup vedlejších účastníků k celému incidentu a k jejich povinnostem zejména vůči výzvě k dechové zkoušce ovšem již sám o sobě neodpovídá tomu, jak by se měl pedagog chovat, a to bez ohledu na to, zda nakonec byli vedlejší účastníci práce neschopní, či nikoli. Nikdo z nich nevysvětlil, z jakého důvodu nekomunikovali s vedením školy ohledně jejich zdravotního stavu dříve. Přitom sami nyní tvrdí, že se do školy dostavili, aby za sebe našli náhradu. Tomu však nekoresponduje, že se spolu zamkli v kabinetu (podle tvrzení stěžovatelky i svědků, která nebyla vyvrácena). I v této fázi by se snad dal postoj vedlejších účastníků rozumně vysvětlit. Nic takového se ovšem nestalo.

63. Obecné soudy tedy nepřihlíděly k celkovému kontextu věci. Jejich hodnocení je libovolné, nerozumné a opomíjí obecné požadavky na funkci pedagoga, který má jít svým žákům příkladem a musí svým povinnostem čelit opravdově a důstojně. Pro odmítnutí dechové zkoušky musí mít pedagog tím spíše legitimní, omluvitelné důvody. V nynější věci však obecné soudy s žádným takovým důvodem neoperovaly, čímž jejich hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance ztrácí na jakémkoli rozumném podkladu, který by Ústavní soud mohl akceptovat.

VI. Závěr

64. Obecné soudy tedy zatížily svá rozhodnutí tzv. extrémním rozporem provedeného dokazování s jejich skutkovými zjištěními, v okolnostech daného případu svévolně vyložily a aplikovaly § 60 zákoníku práce, a v důsledku toho se nevypořádaly se všemi okolnostmi rozhodnými pro zhodnocení intenzity porušení povinností vedlejších účastníků jako zaměstnanců. Postup obecných soudů při skutkovém a právním hodnocení věci byl natolik vadný, že porušuje základní požadavky čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

65. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a zrušil rozhodnutí napadená ústavní stížností [§ 82 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

66. Obecné soudy se v dalším řízení zaměří na:

a) předložení věcných argumentů založených na provedených důkazech vůči zjištěným okolnostem, které nasvědčují závěru o požívání alkoholu na pracovišti a následné opilosti u prvního vedlejšího účastníka (shodné výpovědi svědků, odmítnutí dechové zkoušky, dlouhodobý problém s alkoholem). Závěr, že se opilost prvního vedlejšího účastníka neprokázala, není možné opřít jen o neurčitost popisu či subjektivní vnímání jeho opilosti svědky, s odkazem na výpověď druhého vedlejšího účastníka, ani o to, že nebyly splněny předpoklady fikce podle § 20 odst. 2 věty druhé zákona č. 65/2017 Sb.

b) Soudy přihlédnou při hodnocení intenzity porušení povinností vedlejších účastníků k důsledkům jejich jednání, tedy že jejich žáci zůstali bez dozoru a že si žáci na jejich nevhodné chování stěžovali. Rovněž přihlédnou k případným závěrům o opilosti vedlejších účastníků, přestože stěžovatelka výslovným důvodem okamžitého zrušení učinila „konzumaci alkoholu ve škole“.

c) Konečně obecné soudy při hodnocení intenzity porušení povinností vedlejších účastníků jako zaměstnanců přihlédnou k funkci pedagogů, kterou zastávali, zhodnotí důvody, které zaměstnavatele vedly k výzvě podrobit se dechové zkoušce, v porovnání s důvody, které vedlejší účastníky vedly k jejímu odmítnutí. Vypořádají se s průběhem celého incidentu, jeho zřetelnou vyhroceností, a tím, jak se k celému incidentu vedlejší účastníci jako pedagogové postavili.

67. Bez splnění uvedených povinností nebude možné další rozhodnutí považovat za souladné s ústavním pořádkem. Obecné soudy jsou právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu vázány (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 3. září 2025

Pavel Šámal
předseda senátu

Odlišné stanovisko soudkyně Dity Řepkové k nálezu sp. zn. II. ÚS 2881/24

Podle § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, uplatňuji odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu, neboť jsem přesvědčena, že ústavní stížnost měla být odmítnuta jako zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Ve své judikatuře Ústavní soud opakovaně konstatuje, že procesní postupy v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, jakož i výklad a použití podústavních právních předpisů jsou svěřeny primárně obecným soudům, nikoli Ústavnímu soudu. V nyní projednávané věci Ústavní soud nedostál uvedenému, když se pokusil o správný (avšak podústavní) výklad § 60 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce (b. 27 – 30 nálezu), ačkoliv taková činnost je výlučnou pravomocí obecných soudů, do níž Ústavní soud z pozice orgánu specializovaného na otázky ústavnosti (čl. 83 Ústavy) zásadně nezasahuje.

Chápu lidský rozměr nyní projednávané věci a osobně jsem přesvědčena, že jednání vedlejších účastníků, které bylo důvodem pro rozvázání pracovního poměru, je z mnoha hledisek neakceptovatelné. Vedena zásadou minimalizace zásahů Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů, nesdílím závěr mých vážených kolegů o porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, k němuž mělo dojít rozhodnutím Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně a Okresního soudu v Prostějově v pracovněprávním sporu stěžovatelky a vedlejších účastníků.

Dita Řepková

V Brně dne 3. září 2025